

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ЩЕЦИНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ, М. ПЛОВДІВ
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МОЛДОВИ

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ
ПІДПРИЄМСТВАМИ В СУЧАСНИХ
УМОВАХ

Матеріали
XX Міжнародної науково-практичної конференції

17-18 квітня 2024 р.

Тези доповідей

Київ НУХТ 2024

Проблеми управління підприємствами в сучасних умовах: Матеріали ХХ Міжнарод. наук.-практ. конф., Київ, 17-18 квітня 2024 р.: тези доп. – К.: НУХТ, 2024. – 261 с.

Видання містить тези доповідей учасників ХХ Міжнародної науково-практичної конференції.

Розглянуто актуальні питання відновлення та розвитку активності підприємств у сучасних умовах, узагальнено підсумки вивчення проблеми управління ефективністю діяльності підприємств, а також ознайомлено читачів із сучасними трендами в менеджменті персоналу компаній.

Розраховано на здобувачів вищої освіти, аспірантів, викладачів, наукових працівників, яких цікавлять питання, пов'язані з функціонуванням підприємств у сучасних умовах.

Матеріали конференції видано в авторській редакції

Редакційна колегія: О.Ю. Шевченко, О.О. Шеремет, Т.В. Березянко, О.І. Драган, В.І. Ємцев, Н.С. Скопенко, С.В. Бурлуцька, І.О. Галиця, К. Гадомська-Ліла, Б. Черняхівіч, В. Леонські, А. Вічорек-Жиманська, О.О. Кутас (відповідальний секретар).

Рекомендовано Вченою радою НУХТ
Протокол № 8 від 25.04.2024 р.

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
SSI «INSTITUTE OF EDUCATION CONTENT MODERNIZATION»**

NATIONAL UNIVERSITY OF FOOD TECHNOLOGIES

UNIVERSITY OF SZCZECIN

UNIVERSITY OF FOOD TECHNOLOGIES, C. PLOVDIV

TECHNICAL UNIVERSITY OF MOLDOVA

PROBLEMS OF MANAGEMENT OF ENTERPRISES IN MODERN CONDITIONS

XX International Scientific Conference

17-18 April 2024

BOOK OF ABSTRACTS

Kyiv NUFT 2024

XX International Scientific Conference «Problems of management of enterprises in modern conditions»: Book of abstracts. – 17-18 April 2024. – K.: National University of Food Technologies, 2024. – 261 p.

Collection of abstracts by leading scientists, specialists and young researchers in the field of management presented to the Conference.

Recommended for students, postgraduates, leading scientists, young researches, teaching staff, managers of food industry.

Published in authors' edition

Scientific editors: Oleksandr Shevchenko, Oleh Sheremet, Tamara Bereziianko, Olena Dragan, Viktor Yemtsev, Nataliia Skopenko, Svitlana Burlutska, Ihor Halytsia, Katarzyna Gadomska-Lila, Barbara Czerniachowicz, Wojciech Leoński, Anna Wieczorek-Szymańska, Olena Kutas (secretary-in-charge).

Recommended by the Academic Council of National University of Food Technologies

Minutes № 8, 25.04.2024

ЗМІСТ

Секція 1 УПРАВЛІННЯ ВІДНОВЛЕННЯМ ТА РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ..... 11

<i>Багмет В.С.</i> Особливості впровадження інструментів технології Індустрії 4.0 підприємствами харчової промисловості	12
<i>Басюркіна Н.Й.</i> Трансформації українського бізнесу під час воєнного стану	14
<i>Баталова О.А., Баталова Т.В.</i> Основні принципи LEAN-менеджменту	17
<i>Бергер А.Д.</i> Теоретичні підходи до визначення поняття «маркетинговий менеджмент» підприємства	19
<i>Болотіна І.М.</i> Корпоративна культура як ефективний інструмент стратегічного розвитку компанії	22
<i>Вареник О.М., Докучаєв О.А., Андрієвський В.В.</i> Мотиваційний менеджмент інноваційно-активних суб'єктів підприємництва в умовах знаннєвої економіки	23
<i>Вознюк М.А.</i> Інноваційні фактори розвитку та фактори інноваційного розвитку підприємств: відмінність та взаємозв'язок понять.....	25
<i>Гарбар О.К.</i> Основні методи та підходи ризик-менеджменту	27
<i>Гирило В.М.</i> Теоретичні засади визначення поняття комплементарності стратегії маркетингу та логістики	29
<i>Гнатенко І.А., Пузирьов С.О.</i> Інноваційний розвиток підприємницьких бізнес-одиниць в умовах економічної нестабільності	31
<i>Голобородько В.П., Скопенко Н.С.</i> Сучасні напрями розвитку вітчизняних виробництв для подолання імпортозалежності	33
<i>Головань О.О., Олійник О.М.</i> Маркетингові стратегії антикризового управління підприємств під час війни	35
<i>Гуржий П.О.</i> Управління ризиками у закладах охорони здоров'я.....	37
<i>Долік Є.Я., Турчина М.П.</i> Забезпечення конкурентоспроможності підприємства	39
<i>Доновський Д.В., Соріна О.О.</i> Оптимізація транспортної логістики на важливих підприємствах в умовах воєнного часу	41
<i>Дунда С.П.</i> Особливості стратегії синергії на підприємствах	42
<i>Духновський І.М.</i> Проблеми функціонування та розвитку продовольчого ринку України.....	44
<i>Ємцев В.І.</i> Проблеми функціонування вітчизняного АПК в умовах війни.....	46
<i>Ємцева Г.Ф.</i> «Зелений» тренд у повоєнному відродженні підприємств харчової промисловості	48
<i>Ємцев В.І., Ємцева Г.Ф.</i> Можливі напрями державного регулювання діяльності підприємств молокопродуктового підкомплексу АПК України.....	50
<i>Ємцев В.І., Дорошко В.В.</i> Місце вітчизняного птахівництва у світовому виробництві м'яса птиці.....	52
<i>Ємцев В.І., Мамчур Р.С.</i> Проблеми формування сировинної бази переробних підприємств м'ясопродуктового підкомплексу АПК	53

<i>Ємцев В.І., Савчук Д.С.</i> Тенденції світового ринку курячих яєць	55
<i>Ємцев В.І., Шпакович В.І.</i> Тенденції вітчизняного ринку комбікормів	57
<i>Єр'омін М.М.</i> Напрямки прийняття управлінських рішень у публічному управлінні підприємств харчової промисловості	59
<i>Єр'омін М.М.</i> Функції публічного управління підприємств у сучасних умовах	61
<i>Закревська Л.М.</i> Перспективи розвитку вітчизняного промислового перероблення сировинних ресурсів в умовах війни	62
<i>Ищенко О.А.</i> Інтегрований підхід до сталого управління проектами в сучасних умовах	64
<i>Калашник С.А.</i> Провідні технологічні тренди в галузі страхування	66
<i>Кошовий Б.-П.О.</i> Організаційний вимір національної інтелектуальної безпеки: концептуальні засади.....	68
<i>Кравченко І.Й.</i> Впровадження перспектив цифрової економіки в обліку та аудиті. 70	
<i>Кривов'язюк Б.І.</i> Сутність інтегративного розвитку підприємств у сучасних умовах	72
<i>Кутас О.О.</i> Управління процесами реструктуризації підприємств м'ясопереробної галузі.....	73
<i>Кушнір М.А.</i> Культура безпеки харчових продуктів як ціннісний фактор удосконалення безпекової стратегії підприємства харчової промисловості	76
<i>Лисенко О.А.</i> Використання економетричних інструментів у прийнятті оптимальних управлінських рішень	78
<i>Лясковська О.Є., Крамаренко О.М.</i> Юридична відповідальність за порушення у сфері реклами в Україні	80
<i>Ліпич Л.Г.</i> Система детермінантів FS-культури підприємства харчової промисловості	82
<i>Маковійчук О.В.</i> Місце маркетингу у функціонуванні інноваційно-орієнтованих сільськогосподарських підприємств.....	84
<i>Марков І.Є.</i> Розвиток бізнесу за допомогою цифрової трансформації	86
<i>Маркова С.В., Гнатко П.Ю.</i> Менеджмент міжнародного бізнесу: сучасні виклики 88	
<i>Мельниченко О.В., Рябенко В.В.</i> Потенціал підприємств харчової промисловості в умовах воєнного стану.....	90
<i>Михайленко О.В.</i> Роль аналізу в процесі адаптивного управління підприємством....	92
<i>Навроцька Т.А., Сухомлин Л.В., Наголюк О.Є.</i> Механізм диференційованого маркетингу в системі управління проектами та підвищення кваліфікації інноваційно-активних підприємств	94
<i>Нечипоренко В.В., Лемещенко Н.М., Михайлов С.В.</i> Рекламний менеджмент інноваційно-активних суб'єктів підприємництва в умовах диджиталізації.....	96
<i>Новіков Ф.О., Таранюк К.В.</i> Оптимізація бізнес-процесів підприємства в сучасних умовах	98
<i>Овдій О.В.</i> Бухгалтерський облік в Україні в епоху Четвертої промислової революції.....	100

<i>Одинець Р.В., Ганенко О.П., Носов Ю.Л.</i> Управління проєктами інноваційно-активних суб'єктів підприємництва в умовах диференційованого маркетингу	103
<i>Ольшанська О.В., Мегеря А.І.</i> Організаційно-економічні інструменти ефективного управління конкурентоспроможністю міжнародної компанії в умовах економічної кризи	105
<i>Олійник М.О.</i> Цифрова трансформація процесів управління в Україні	107
<i>Ослопова М.В.</i> Особливості соціального проєктування та його реалізація	109
<i>Павшук В.М.</i> Теоретичний аналіз впливу корпоративної культури підприємства на ефективність заходів еколого-економічної сталості	111
<i>Павшук В.М.</i> Еколого-економічна сталість як орієнтир удосконалення корпоративної культури промислового підприємства	113
<i>Панасюк О.М.</i> Управління підприємством в умовах воєнного стану в Україні	115
<i>Пасічник П.І., Кундєєва Г.О.</i> Рециклінг: розвиток логістичної концепції управління.....	117
<i>Петренко О.П., Василич Т.О.</i> Фінансове відновлення аграрної сфери	119
<i>Попович В.М., Скригун Н.П.</i> Цифрові трансформації як чинник відновлення та розвитку бізнесу	121
<i>Придуха М.М., Стоянець Н.В.</i> Інноваційні тренди в менеджменті аграрних підприємств у сучасних умовах	123
<i>Пузирьова П.В.</i> Смарт-економіка як пріоритетний напрям у відновленні компаній в умовах воєнного стану.....	125
<i>Петухова О.М., Еш С.М.</i> Фінансові інструменти у національній економіці: сутність, види, історія розвитку	127
<i>Радіонова Н.Й.</i> Значення аудиту для розвитку підприємств у сучасних умовах.....	129
<i>Репіч Т.А.</i> Можливості розвитку залізничної інфраструктури України.....	131
<i>Рибальченко С.М., Богдан Е.І.</i> Цілі сталого розвитку як основа відновлення економічних суб'єктів України.....	133
<i>Савченко Т.В., Черно Д.О.</i> Державне регулювання підприємницької діяльності в умовах воєнного стану.....	135
<i>Скоморохова С.Ю.</i> Особливості застосування аналізу та обліку основних засобів у процесі управління підприємством.....	137
<i>Скопенко Н.С., Северина І.В.</i> Стратегія розвитку компаній в умовах сучасних викликів.....	139
<i>Смиженко М.А., Рибачук-Ярова Т.В.</i> Методи підвищення рентабельності для транснаціональних підприємств України.....	141
<i>Смиженко М.А.</i> Інтенсифікація інвестиційної діяльності підприємств	143
<i>Соріна О.О., Пустарнаков О.І., Коломоєць В.В.</i> Підходи до управління конкурентоспроможністю підприємства.....	145
<i>Сосновський Г.Ю., Свергун І.М., Хаустова Є.Б.</i> Смарт-економіка як фундамент розвитку сучасної системи господарювання: перспективи та виклики цифрових технологій	147

<i>Стахурська С.А.</i> Перехід від традиційних управлінських методів і принципів менеджменту до нових сучасних методик agile-менеджменту	149
<i>Седой П.В.</i> Моделі побудови інформаційно-комунікаційної інфраструктури підприємств у сучасних умовах	151
<i>Ткач О.А.</i> Функціонування та управління інноваційно-орієнтованими підприємствами в сучасних умовах	153
<i>Ткаченко В.В.</i> Роль операційного менеджменту в управлінні інноваціями.....	155
<i>Ткачук С.В.</i> Маркетингові стратегії брендів у сфері аюрведичної косметики	156
<i>Турчина М.П.</i> Структуризація проєкту: основні поняття	158
<i>Турчина С.Г., Рекало Є.О.</i> Удосконалення системи менеджменту в закладах охорони здоров'я на основі інновацій	160
<i>Хлистун А.М., Турчина М.П.</i> Теоретичні аспекти поняття «конкурентна перевага» та основні чинники, що впливають на їх формування.....	162
<i>Хіленко О.О., Артемчук В.О., Кулик А.А.</i> Управління витратами інноваційно-активних суб'єктів підприємництва в умовах стимулюючого маркетингу	164
<i>Хілуха О.А.</i> Культура безпеки харчових продуктів як складова корпоративної культури підприємства харчової промисловості	166
<i>Чугай СС., Стоянець Н.В.</i> Інноваційні тренди в менеджменті підприємств будівельної сфери	168
<i>Шереметинська О.В.</i> Методичний інструментарій оцінки ефективності ЗЕД підприємств харчової промисловості	170
<i>Шереметинська О.В., Смиженко М.А.</i> Проблеми складської логістики на ринку України.....	172
<i>Шостак А.С., Соріна О.О.</i> Формування конкурентних переваг підприємства	174
<i>Шульган О.Л., Шеремет О.О.</i> Сутність стратегічного потенціалу підприємства.	176
<i>Якимчук Т.В.</i> Гейміфікація – сучасний інструмент менеджменту	178
<i>Яровенко Ю.Л., Турчина М.П.</i> Управління експортною діяльністю підприємства	180
<i>Andriyashov V., Stoyanets N.</i> Management of the competitiveness of an agricultural enterprise.....	182
<i>Kyrylko N.</i> Management of enterprise recovery – development in the post-war age	183
<i>Shaleny V.</i> Enterprises'risk assessment in the context of crisis management: time aspect	185
<i>Suntsova O.</i> Some aspects of modelling impact of PPP's assets on economic growth: case of Ukraine's restore programmes.....	187
<i>Yatchenko P.</i> The role of the business analysis core concept model (BACCM) in shaping business analysis strategies and outcomes	191
Секція 2 СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНІ ТРЕНДИ В МЕНЕДЖМЕНТІ ПЕРСОНАЛУ КОМПАНІЙ.....	195
<i>Безпалько О.В.</i> Аналітика та прогностичні показники середньої заробітної плати в Україні.....	196

<i>Бєлан А.О., Слободян Н.Я.</i> Управління маркетингом персоналу підприємств.....	198
<i>Галиця І.О., Березянко Т.В., Борисов Д.О.</i> Стратегічна проривна інновація та економічний розвиток.....	199
<i>Гринюк Ю.М.</i> Принципи клієнтоорієнтованості бізнесу та персоналу.....	201
<i>Грищенко А.В.</i> Життєвий цикл колективу: від формування до виконання.....	203
<i>Дегтяр А.А., Тюха І.В.</i> Декомпозиція в управлінні проектами.....	205
<i>Драган О.І.</i> Взаємозв'язок нормування праці і тайм-менеджменту: наукова дискусія.....	207
<i>Дудченко А.М., Стоянець Н.В.</i> Управління розвитком персоналу в банківському секторі в сучасних умовах.....	209
<i>Жуковська В.М., Деняк К.А., Орищенко А.Ю.</i> Менторство як інструмент розвитку персоналу.....	210
<i>Закорко О.П., Громова О.О., Григор'єва Н.О.</i> Кадровий менеджмент інноваційно-активних суб'єктів підприємництва в умовах соціальної відповідальності бізнесу.....	213

СТРАТЕГІЧНА ПРОРИВНА ІННОВАЦІЯ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК¹

І.О. Галиця, д-р екон. наук,
Т.В. Березянко, д-р екон. наук,
Д.О. Борисов

Національний університет харчових технологій

7 січня 2022 року вчені успішно пересадили генетично модифіковане серце свині людині. Ця подія являє собою революційний науково-технічний прорив, який матиме значний вплив не тільки на розвиток медико-біологічних досліджень, а й на розвиток соціально-економічних систем в цілому [1].

Сьогодні, незважаючи на існування повноцінних та ефективних систем донорства в розвинених країнах, у деяких випадках відповідна донорська кров може бути недоступною. В екстрених випадках донорами крові стають друзі, родичі та небайдужі. Однак що робити, якщо донорство потребує не просто крові, а найважливіших людських органів, без яких людина не може вижити? Це особливо актуалізує проблему донорства, від її ефективного вирішення залежить життя та працездатність людей.

Аналізуючи найбільш повну статистику, доступну в Україні за 2018 рік, можна побачити, що основними причинами смерті є хвороби системи кровообігу: атеросклеротична хвороба серця – 201,2 тис. (35,03%), інші форми хронічної ішемічної хвороби серця – 50,9 тис. (8,87%), інші цереброваскулярні хвороби – 43,2 тис. (7,54%), інші хвороби серця – 18,3 тис. (3,19%), інфаркт головного мозку

¹ Дослідження проведено з використанням матеріалів інтелектуально-конкурентних ігор, які проводилися під час засідання наукового гуртка «Ефективний менеджер» на кафедрі економіки праці і менеджменту Навчально-наукового інституту економіки і управління Національного університету харчових технологій

– 18,1 тис. (3,16%), атеросклероз – 17,4 тис. (3,03%). Загалом серцево-судинні захворювання стали причиною 387 тис. смертей, з яких 270,6 тис. були пов'язані із серцевою дисфункцією, що становить понад 36,13% від усіх причин смерті в Україні у 2018 році [2].

Це свідчить про те, наскільки серйозною є проблема серцево-судинних захворювань і який негативний вплив вони мають на стан здоров'я населення та рівень розвитку демографічного і трудового потенціалу країни.

Це робить питання трансплантації донорських органів для лікування серцево-судинних захворювань надзвичайно важливим. У цьому відношенні інновація «генетичні ножиці» може мати революційний позитивний вплив. Більше того, подальші дослідження можуть призвести до нових важливих наукових досягнень.

Безсумнівно, поява даного відкриття є стратегічною проривною інновацією на глобальному рівні, яка змінить цивілізацію і життя кожної людини, а також вплине на економічне і соціальне середовище на всіх рівнях. Тому неможливо передбачити остаточні результати впровадження даної новації. Зокрема, важко передбачити її взаємний вплив та взаємозв'язок з іншими сучасними проривними інноваціями, які вже відбулися або відбудуться. Однак деякі висновки щодо важливості стратегічної інновації «генетичні ножиці» вже можна зробити.

Збільшення тривалості життя, до якого людство прагнуло протягом століть, значно зросте в результаті глобального впровадження цієї інновації. Проте це видатне досягнення має суттєвий недолік, який обов'язково слід урахувати.

Цей недолік полягає в тому, що збільшення тривалості життя може загострити проблеми, спричинені старінням населення. Оскільки люди живуть довше, кількість людей похилого віку зростатиме, що може призвести до збільшення навантаження на систему охорони здоров'я та соціальні служби.

Крім того, старіння населення може призвести до зростання безробіття і браку робочих місць для молодих працівників. Це також може мати негативний вплив на економіку, оскільки людям, які тільки починають свою професійну кар'єру і не мають достатнього досвіду, буде складніше знайти роботу. Але водночас ця інновація забезпечить людям старшого віку фізичну й інтелектуальну спроможність працювати продуктивніше і довше.

Кожна фінансова система орієнтована на економічне зростання та приплив робочої сили. Зменшення кількості молодих людей призведе до зниження глобального попиту, дефляції та рецесії, тоді як дефіцит робочої сили без достатньої автоматизації може ускладнити підтримку зростаючої кількості пенсіонерів. Це може призвести до значних соціальних та економічних ускладнень. Крім того, працездатний вік продовжить зростати, тому країнам необхідно знайти рішення для утримання пенсіонерів, зберігаючи при цьому економічне зростання.

Наприклад, зі старінням населення пенсії в Японії поступово зменшуються [3]. Це означає, що японському уряду необхідно реформувати пенсійну систему, щоб уникнути фінансового колапсу і водночас не втратити підтримку населення. Це надзвичайно складне завдання як в економічному, так і в соціальному плані.

Уряд Японії вже заохочує пенсіонерів працювати довше і виходити на пенсію з вищими виплатами [3]. Але ціна помилкових реформ для країн з великою кількістю пенсіонерів може бути величезною, оскільки стабільність фінансової системи все більше залежить від ефективності пенсійної реформи та збереження соціальної рівноваги, що є основою соціальної стабільності та соціального миру, запорукою безконфліктного соціально-економічного розвитку.

Слід мати на увазі, що інновація «генетичні ножиці» матиме безпосередній вплив на харчову промисловість. Перш за все, це потужний крок до розвитку селекції сортів і гібридів сільськогосподарських культур, порід тварин і штамів мікроорганізмів. Ця інновація сприятиме еволюції рослин і видів тварин у потрібному для людства напрямку. Іншими словами, вона дає можливість виробляти заздалегідь сформовані сорти рослин і тварин з відповідними характеристиками, які відповідають конкретним вимогам. Це значно підвищить продуктивність підприємств харчової промисловості.

Хоча існують і потенційні негативні наслідки для людини та довкілля: алергічні захворювання, порушення обміну речовин, поява стійкості мікрофлори людини до антибіотиків, віддалений канцерогенний, таретогенний та мутагенний ефекти внаслідок прямої дії генетично модифікованих білків, поширення хвороб через міжвидові бар'єри, втрата біорізноманіття сільськогосподарських культур, збільшення використання хімічних речовин для обробки та порушення екологічної рівноваги [4]. Досягнення, користь та вигоди для цивілізації значно перевищують ці ризики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пересадка людині серця свині: як це вплине на подальший розвиток медицини. *Суспільне новини*: сайт. URL: <https://suspilne.media/200002-peresadka-ludini-serca-svini-ak-ce-vpline-na-podalsij-rozvitok-medicini>.

2. Просто цифри. Хто, де, і від чого помирає в Україні. *Український центр суспільних даних*: сайт. URL: https://socialdata.org.ua/prosto_cyfr.

3. Населення Землі швидко старіє, не вистачає працівників. Чи готова світова економіка? *Економічна правда*: сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/01/26/681778>.

4. Про наслідки вживання ГМО для людини і навколишнього середовища. *Газета «Контракти»*: сайт. URL: <https://www.ecoleague.net/pro-vel/misiia-vel/vystupy->

publikatsii/2012/item/74-pro-hmo-hazeta-kontrakty.